

УДК 657

Вартість корпорацій як об'єкт бухгалтерського обліку

Рябініна В.В.

здобувач

Національної академії статистики, обліку та аудиту

У статті розкрито сутність категорії «вартість корпорації» в системі бухгалтерського обліку. Визначено основні групи зацікавлених користувачів бухгалтерської звітності та відповідні їх цілі щодо оцінки вартості корпорації. Досліджено чинники формування вартості корпорації за даними бухгалтерського обліку та основні фактори, що не враховуються системою бухгалтерського обліку. Систематизовано принципи та методичні підходи оцінки вартості корпорації. Розроблено комплексну модель визначення вартості корпорації.

Ключові слова: корпорація, вартість корпорації, ринкова вартість, фактори вартості, методи оцінки вартості, принципи оцінки вартості.

Рябинина В.В. СТОИМОСТЬ КОРПОРАЦИЙ КАК ОБЪЕКТ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА

В статье раскрыта сущность категории «стоимость корпорации» в системе бухгалтерского учета. Определены основные группы заинтересованных пользователей бухгалтерской отчетности и соответствующие их цели в оценке стоимости корпорации. Исследованы факторы формирования стоимости корпорации по данным бухгалтерского учета и основные факторы, которые не учитываются системой бухгалтерского учета. Систематизированы принципы и методические подходы оценки стоимости корпорации. Разработана комплексная модель определения стоимости корпорации.

Ключевые слова: корпорация, стоимость корпорации, рыночная стоимость, факторы стоимости, методы оценки стоимости, принципы оценки стоимости.

Ryabinina V.V. VALUE OF THE CORPORATIONS AS AN OBJECT OF THE ACCOUNTING

In the article the essence of category "value" in the accounting system. Defined main groups of interested users of accounting reports and their corresponding objectives in assessing the value of the Corporation. The investigated value drivers of the Corporation according to accounting and the main factors that are not captured by the accounting system. Systematized the principles and methodological approaches of assessing the value of the Corporation. Developed a comprehensive model for determining the value of the Corporation.

Keywords: corporation, value of corporation, market value, cost factors, methods of valuation, principles of valuation.

Постановка проблеми. Ринкові умови господарювання потребують від власників більш глибокого переосмислення процесів, із якими пов'язана фінансово-господарська діяльність корпорацій. Значна увага приділяється методам і показникам, які використовуються для оцінки та управління вартістю корпорації з метою забезпечення ефективного її функціонування.

Цільові орієнтири більшості інвесторів знаходяться не стільки у площині забезпечення операційної ефективності роботи корпорації, пошуку шляхів підвищення прибутковості, скільки у збільшенні доходів внаслідок зростання її вартості. Діяльність корпорації має бути спрямована як на зростання вартості, так і створення доданої вартості, оскільки зростання вартості корпорації є критерієм успішного її функціонування.

Використання тільки даних бухгалтерського обліку для достовірного визначення вартості корпорації є недостатнім, оскільки її величина залежить від багатьох факторів, які

були одержані або сформовані учасниками ринку, а тому потребують більш детального дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань, що розкривають категорію «вартість корпорацій» як об'єкт обліку присвятили свої роботи такі вчені як Брадул О.М. [1], Гребенніков В.Г. [5], Івашковська І.В. [2], Корягін В.П. [3], Костирко Р.О. [4], Мікерін Г.І. [5], Матюшенко О.І. [8], Нейман Е.І. [5], Пронько Л.М. [6], Тертична Н.В. [4; 7], Хаустова В.Є. [8], Шевчук В.О. [4], Янчук Г.І. [9] та інші.

Проте на даний момент серед науковців немає єдності у трактуванні сутності категорії «вартість корпорації», а також недостатньо повно висвітлено питання формування інформації про вартість корпорації за даними бухгалтерського обліку з позиції різних груп зацікавлених користувачів.

Постановка завдання. Мета статті полягає у з'ясуванні сутності поняття «вартість

корпорації», визначенні основних груп зацікавлених користувачів та відповідних їх цілей щодо оцінки вартості корпорації, систематизації факторів формування та принципів оцінки вартості корпорації та розроблення на цій основі комплексної моделі визначення вартості корпорації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні умови господарювання та різноманіття суб'єктів ринку зумовлюють появу в економічній літературі значної кількості понять, серед яких: «вартість підприємства», «вартість компанії», «вартість фірми», «вартість бізнесу».

Ми погоджуємо з думкою Корягіна М.В, який зводить в розряд синонімів поняття «вартість підприємства», «вартість компанії» та «вар-

тість фірми», оскільки це вартість конкретного суб'єкта господарювання [3, с. 20].

Поняття «вартість бізнесу» має дещо інше змістовне наповнення. Бізнесом називають певний напрям господарської діяльності. При цьому певний суб'єкт господарювання (підприємство, компанія, фірма) може одночасно реалізовувати декілька видів бізнесу. Тобто, поняття «вартість бізнесу» дещо вужче від поняття «вартість підприємства», оскільки поєднує в собі вартість усього бізнесу в цілому.

Аналіз економічної літератури показав, що на сьогодні в жодній праці не зустрічається поняття «вартість корпорації», що в силу розвитку корпоративних відносин викликає певне здивування. Як правило, на практиці та в літературі більш широкого розповсюдження

Таблиця 1

Класифікація цілей користувачів бухгалтерської звітності щодо оцінки вартості корпорації

№ з/п	Користувачі бухгалтерської звітності	Цілі оцінки вартості корпорації
1.	Корпорація	<ul style="list-style-type: none"> - підвищення ефективності управління корпорацією; - прийняття обґрунтованих управлінських рішень; - оцінка якості управління корпорацією; - забезпечення фінансової безпеки; - розробка плану розвитку корпорації; - оцінка вартості частини майна корпорації; - визначення величини орендної плати при здачі бізнесу в оренду; - переоцінка основних фондів для потреб бухгалтерського обліку;
2.	Власник	<ul style="list-style-type: none"> - визначення вартості цінних паперів у разі купівлі-продажу корпорації на фондовому ринку; - визначення вартості корпорації у разі її купівлі-продажу в цілому або частково; - визначення вартості корпорації у разі її ліквідації, злиття, поглинання або виділення; - складання консолідованої звітності та розподільчих балансів; - встановлення розміру виручки для впорядкованої ліквідації; - внесення майна у статутний капітал корпорації; - додаткова емісія акцій; - встановлення частки співвласників у разі підписання (розірвання) угоди або смерті одного з партнерів; - вибір варіанту розпорядження власністю;
3.	Інвестори	<ul style="list-style-type: none"> - здійснення інвестиційного проекту; - викуп акцій у акціонерів;
4.	Кредитні установи	<ul style="list-style-type: none"> - визначення кредитоспроможності корпорації; - визначення вартості застави при кредитуванні;
5.	Страхові компанії	<ul style="list-style-type: none"> - встановлення розміру страхового внеску; - визначення суми разових виплат;
6.	Державні органи	<ul style="list-style-type: none"> - визначення бази оподаткування; - підготування корпорації до приватизації; - здійснення процедури банкрутства; - оцінка для судових рішень;
7.	Фондові біржі	<ul style="list-style-type: none"> - розрахунок кон'юнктурних характеристик; - перевірка обґрунтованості котирувань цінних паперів.

знайшли словосполучення «ринкова вартість акцій», «капіталізація корпорації» та «вартість капіталу корпорації».

Суть корпорації полягає в об'єднанні підприємств з метою примноження їхніх прибутків шляхом максимізації віддачі усіх наявних ресурсів. Про це також згадує у своїй праці Брадул О.М.: «Особливість корпорацій полягає не у формальній інтеграції підприємств і організацій, а об'єднаних єдиним корпоративним «духом» кваліфікованого використання її основних ресурсів» [1, с. 32].

Об'єднуючи різносторонні підприємства та організації, корпорації в своєму розпорядженні отримують розгалужену сукупність так званих бізнес-одиниць або бізнес-процесів, наприклад: виробництво, страхування, банківські послуги, торгівля, телекомунікації, будівництво тощо.

У силу того, що підприємства як суб'єкти господарювання сьогодні займаються веденням не лише одного різновиду бізнесу, а поєднують, як правило, декілька напрямків, тому таким чином, «вартість корпорації», на нашу думку, можна розглядати як «вартість підприємства» з позиції макрорівня.

У бухгалтерському обліку вартість корпорації визначається на основі понесених витрат і є вартістю чистих активів корпорації (всіх активів за вирахуванням зобов'язань).

Об'єктивною основою розвитку різних концептуальних підходів до вартісного виміру в системі бухгалтерського обліку є наявність

широкого кола користувачів бухгалтерської звітності і їх потреб в одержанні відповідної фінансової інформації (табл. 1).

Як видно з таблиці 1, відповідних користувачів переслідують і відповідні цілі оцінки вартості корпорації. Залежно від того, хто є користувачем бухгалтерської звітності, визначається і вид вартості, що має бути розрахований та в кінцевому результаті надати адекватні та об'єктивні відповіді на поставлені завдання. Існування альтернативних підходів до розуміння вартості створює широку предметну область досліджень в сфері облікового забезпечення вартості корпорації як об'єкта обліку.

На сьогодні система бухгалтерського обліку в недостатній мірі забезпечує зростаючі потреби користувачів облікової інформації про вартість підприємства. Це відбувається під впливом як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників.

До першої групи слід віднести особливості історичного формування системи обліку та орієнтацію оціночного інструментарію, що повинен забезпечувати надійність результатів вимірювання, а не перспективну здатність.

До другої групи чинників належать: неготовність частини учених у сфері бухгалтерського обліку переорієнтувати свої дослідження на інституційні потреби; нездатність регуляторів системи обліку побудувати адекватну модель національної системи бухгалтерського обліку на потребу користувачів [3, с. 8].

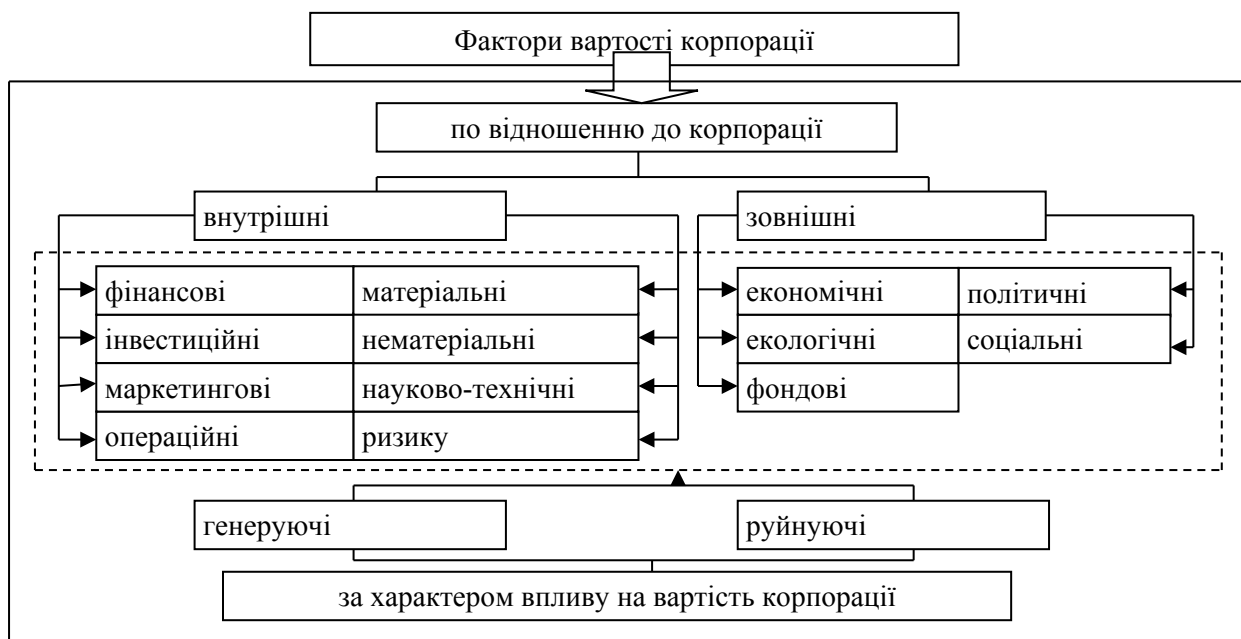

Рис. 1. Класифікація факторів вартості підприємства

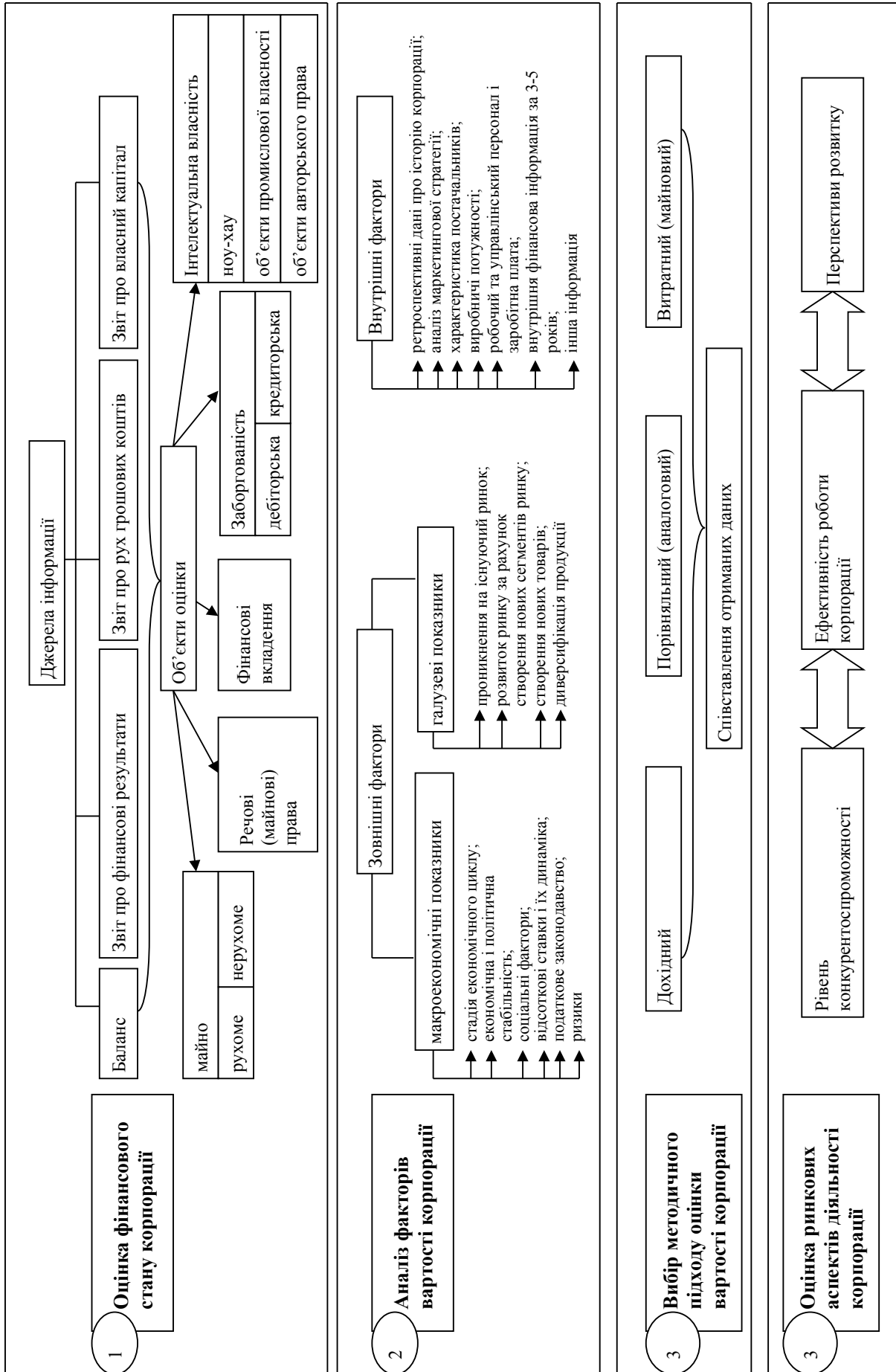

Рис. 2. Комплексна модель визначення вартості корпорації

Сьогодні, корпоративних власників більше цікавлять не так дивіденди, скільки вартість тієї частки власності, якою вони володіють, і, головним чином, можливості її стійкого довгострокового зростання. Це також підтверджує світова практика функціонування фондових ринків, на яких найбільш конкурентоспроможними вважаються ті корпорації, які здатні забезпечити ефективно управління їх ринковою вартістю.

Використання даних бухгалтерського обліку є недостатнім для визначення ринкової вартості корпорації, оскільки її величина залежить від не лише від внутрішніх факторів, але також і від зовнішніх, вплив яких не охоплює система бухгалтерського обліку (рис. 1).

Практика свідчить, що вартість в суспільстві збільшується шляхом її використання на ринкових засадах. При цьому ефективний рух вартості повинен здійснюватися за умов розробки і дотримання певних принципів, що відображають соціально-економічні фактори й закономірності формування вартості корпорації.

Аналіз та узагальнення існуючих принципів оцінки вартості корпорації дозволили систематизувати існуючу їх сукупність на чотири основні групи:

- принципи, пов'язані з експлуатацією власності;
- принципи ринкового середовища;
- принципи, засновані на уявленнях користувача;
- принципи, пов'язані зі збором та аналізом інформації.

Синтетичним показником перших трьох груп є принцип найкращого та найбільш ефективного використання об'єкта, яке розуміється як юридично та технічно здійснення та таке, що забезпечує власнику максимальну вартість оцінюваного майна [8, с. 61].

У міжнародній практиці для визначення вартості корпорації використовують чотири методичні підходи: дохідний, порівняльний (ринковий), витратний (майновий) та опціональний. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України затверджено Національний стандарт №1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» для вітчизняних підприємств регламентовано лише перші три методичні підходи оцінки вартості корпорації.

Як правило, сучасна корпорація – це складна структура, яка об'єднує в собі велику кількість активів абсолютно різної природи – від нерухомого майна до ділової репутації корпорації. Тому, оцінка вартості корпорації

вимагає використання всіх трьох існуючих оціночних підходів: дохідного, порівняльного (ринкового) та витратного (майнового). Ці підходи не використовуються ізольовано, а взаємно доповнюють один одного, тобто для оцінки вартості корпорації одночасно використовують методи з різних підходів. При цьому, кожен підхід заснований на використанні певних особливостей корпорації, так чи інакше впливає на величину її вартості.

Усі ці три підходи мають свої переваги та недоліки, області застосування, при цьому об'єднують в собі достатньо велику кількість різних методів оцінки вартості. Для оцінки вартості корпорації не достатньо обрати один із запропонованих вище методичних підходів, а й необхідно правильно обрати той чи інший метод оцінки вартості.

Деякі російські економісти (Мікерін Г.І., Гребенніков В.Г., Нейман Е.І.) розглядають три оціночних підходи вартості в часовому аспекті, а саме: минулого, теперішнього і майбутнього. Так, за даними минулого часу вимірюється витрати на заміщення майна – майновий (витратний) підхід; за даними теперішнього часу порівнюються ринкові або поточні ціни продажу аналогічного підприємства – порівняльний (ринковий) підхід; за даними майбутнього часу прогноуються доходи, які відображають очікувану капіталізацію доходу – дохідний підхід [5].

Різноманіття підходів та різночитання методології оцінки вартості корпорації створює труднощі при побудові системи бухгалтерського обліку, орієнтованої на забезпечення процесів формування та управління вартістю корпорації. З іншого боку різноманіття підходів дозволяє обрати той альтернативний варіант, який найбільш адекватно забезпечує розвиток бухгалтерського обліку та його методологічних засад реалізації.

Якщо порівнювати такі важливі обліково-аналітичні показники як виручка, прибуток, рентабельність діяльності, то вартість корпорації у порівнянні з ними є комплексним критерієм оцінки її стану, оскільки охоплює перераховані показники, а також, залежно від методу обчислення, враховує значний перелік інших факторів, серед яких рівень розвитку зовнішнього середовища корпорації, асиметрія дохідності на ринках капіталу, альтернативні можливості вкладення капіталу.

Отже, аналіз вартості корпорації як об'єкта обліку показав, що в сучасних умовах господарювання вартість корпорації це, перш за все, комплексний інформативний показник, який

відображає поточний фінансовий стан, економічний потенціал та виступає певним орієнтиром розвитку корпорації в конкурентному ринковому середовищі. Підтримка вартості підприємства на належному рівні, забезпечення її збереження та зростання створюють передумови для прибуткового і сталого розвитку корпорації.

Виходячи із вищенаведеного, автором запропоновано комплексну модель визначення вартості корпорації (рис. 2). Основу моделі формують чотири основні етапи формування вартості корпорації, а саме:

- 1) оцінка фінансового стану корпорації;
- 2) аналіз факторів вартості корпорації;
- 3) вибір методичного підходу оцінки вартості корпорації;
- 4) оцінка ринкових аспектів діяльності корпорації.

Оцінка фінансового стану корпорації надасть інформацію про балансову вартість корпорації, що формується за даними бухгалтерського обліку та узагальнюється у фінансовій звітності корпорації. При цьому об'єктами оцінки виступають: рухоме та нерухоме майно; речові (майнові) права; фінансові вкладення; дебіторська та кредиторська заборгованість; інтелектуальна власність (ноу-хау, об'єкти промислової власності, об'єкти авторського права).

Оскільки балансова вартість корпорації має суто ретроспективну орієнтацію і не дає змоги врахувати поточні зміни ринкового середовища, не враховує стратегічні події, що пов'язані з ним, то на допомогу приходить наступний етап визначення вартості – аналіз факторів вартості корпорації. Цей етап забезпечить отримання вартості корпорації наближеної до її ринкової вартості.

Вибір того чи іншого методичного підходу до оцінки вартості корпорації дозволить врахувати всі особливості функціонування корпорації та, обравши відповідний метод оцінки, надати достовірну інформацію про вартість корпорації як об'єкт обліку.

Визначення рівня конкурентоспроможності корпорації, оцінка ефективності її роботи та

визначення передумов розвитку формують основу для оцінки ринкових аспектів діяльності корпорації, що прямо чи опосередковано впливають на формування вартості корпорації.

На нашу думку, запропонована комплексна модель визначення вартості корпорації, надасть усім зацікавленим групам користувачів бухгалтерської звітності найбільш повну та змістовну інформацію щодо вартості корпорації, оскільки враховує в собі формування показника вартості з позиції системності.

Основною метою системи бухгалтерського обліку корпорації є відображення фактів її господарського життя та визначення на цій основі фінансових результатів. Проте сучасні вимоги користувачів зводяться до отримання від системи бухгалтерського обліку інформації про фактори генерування/руйнування вартості корпорації, а саме: про грошові потоки, які відображають діяльність корпорації. Реалізація цього завдання передбачає концептуальну перебудову системи вартісного вимірювання бухгалтерського обліку від історичної оцінки до ринкової.

Висновки. Отже, в результаті дослідження облікових засад вартості корпорації систематизовано існуючі підходи до сутності категорії «вартість корпорації». Визначено основні чинники та фактори формування вартості корпорації за даними бухгалтерського обліку та даними середовища функціонування корпорації. Систематизовано принципи та проаналізовано методичні підходи оцінки вартості корпорації. Удосконалено підхід до формування вартості корпорації за допомогою застосування комплексної моделі формування вартості корпорації, в основі якої покладено чотири етапи формування вартості корпорації: оцінка фінансового стану корпорації; аналіз факторів вартості корпорації; вибір методичного підходу оцінки вартості корпорації; оцінка ринкових аспектів діяльності корпорації. Формування вартості корпорації з позиції запропонованої системності надасть, на нашу думку, найбільш достовірну інформацію про вартість корпорації для всіх груп зацікавлених користувачів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Брадул О.М. Обліково-аналітичне забезпечення менеджменту корпорацій: монографія / О.М. Брадул. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 356 с.
2. Ивашковская И. Принцип устойчивого развития в создании моделей стоимости [Электронный ресурс] / И. Ивашковская // Управление компанией. – 2006. – № 8. – Режим доступа: <http://www.management.com.ua/finance/fin126.html>

3. Корягін М.В. Бухгалтерський облік у системі управління вартістю підприємства: теоретико-методологічні концепції [Текст]: монографія / М.В. Корягін. – Львів: ЛКА, 2012. – 389 с.
4. Костирко Р.О., Тертична Н.В., Шевчук В.О. Комплексна оцінка вартості підприємства: [Текст] Монографія / За заг. ред. докт. екон. наук, академіка НАН України М.Г. Чумаченка. – 2-ге вид. перероб. і доп. – Х.: Фактор, 2008. – 278 с.
5. Микерин Г.И. Методологические основы стоимости имущества / Г.И. Микерин, В.Г. Гребенников, Е.И. Нейман. – М.: Интерреклама, 2003. – 542 с.
6. Пронько Л. М. Вартість і капіталізація підприємств та методи їх оцінки / Л. М. Пронько // Агро ІнКом. – 2011. – № 10-12. – С. 113-117.
7. Тертична Н.В. Комплексна оцінка вартості підприємства : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / Тертична Наталія Володимирівна; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Л., 2006. – 19 с.
8. Хаустова В.Є., Матюшенко О.І. Методологічні засади оцінки вартості підприємства / В.Є. Хаустова, О.І. Матюшенко// Проблеми економіки. – 2009. – №4. – с. 57-76.
9. Янчук Г.І. Методи витратного підходу в оцінці вартості бізнесу малих підприємств / Г.І. Янчук// Экономика и управление. – 2006. – № 1. – С. 102-109.